

Dansk grønlandsjournalistik er ikke kun for grønlænderne

af Philip Lauritzen

Jeg kan ikke lade være med at lægge ud med et spørgsmål, som dette Det grønlandske Selskabs formand, højskolelærer og forfatter Mads Lidegaard, stillede bl. a. mig i vinteren 1974. Det skete i forbindelse med en debat mellem bl. a. ham og mig om, hvorvidt man kan tale om imperialismen i forbindelse med den danske grønlandspolitik. Det mente jeg. Det mente han ikke. Og han spurgte:

„Ingen af jer tilhører jo den udbyttede klasse af grønlandske proletarer. Alligevel skriver I nu tykke bøger og lange artikler om deres problemer. Hvorfor?“

Historikeren Niels Højlund har i sin bog „Krise uden alternativ“ behandlet samme problemstilling. Efter flere år som medarbejder ved Grønlands Radio, Sermitsiak og Danmarks Radio erklærede han pludselig, at danskere skulle holde op med at formulere den grønlandske virkelighed på grønlændernes vegne. Det var blot, mente han, en ny raffineret form for undertrykkelse og umyndiggørelse, der forhindrede etableringen af en selvstændig grønlandsk kultur- og samfundsdebat på godt og ondt.

For journalisternes vedkommende dokumenterede Højlund sit synspunkt ved at redegøre for, hvordan ganske få danske journalister i visse afgørende perioder har haft en helt urimelig stor indflydelse på udformningen af den danske grønlandspolitik gennem deres beskrivelse af problemerne.

Hvad Højlund siger i „Krise uden alternativ“ og Lidegaard indirekte antyder med sit spørgsmål er noget, mange – og et stadigt stigende antal nationalister – mener, ved jeg. Det første spørgsmål, der melder sig i forbindelse med en diskussion af dansk presses behandling af Grønland, må derfor være: bør der overhovedet være en dansk journalistisk behandling?

Derefter kan man stille spørgsmålet: hvorfor er den danske grønlandsdækning, sådan som den er?

1. Kulturimperialist

For nogle journalister vil en behandling af Grønland udelukkende være en del af det arbejde, deres redaktører vil have, de udfører, og de stiller sig ingen principielle spørgsmål i den anledning.

For andre er problemet mere indviklet. Hvis de føler sig solidariske netop med den grønlandisering af Grønland, som er en af hovedtendenserne i moderne grønlandsk grønlandspolitik, kan de så samtidig blive ved med at skrive om Grønland? Eller for at formulere det i overensstemmelse med Højlunds beskrivelse af en formynderrolle: er man dømt til at blive en slags „kulturimperialist“ uanset, hvad man skriver?

Jeg vil besvare dette personligt.

Nej, jeg mener ikke, at det er muligt at afvise, at jeg optræder i rollen som formynder, „kulturimperialist“ ved at skrive om Grønland. Det gør en journalist for så vidt altid, men det er mere udtalt i tilfældet Grønland, hvor et af de problemer, jeg skriver om, jo netop er, hvordan den danske grønlandspolitik har afmægtiggjort den grønlandske befolkning, sådan som mange grønlændere har forklaret mig.

Hertil er jeg således enig med Højlund, Lidegaard o. a. Der er et paradoks.

Derimod er den konklusion, Højlund drager og Lidegaard antyder, efter min mening meget teoretisk og i virkeligheden dybt reaktionær.

Faremomenterne ved journalistens rolle som „kulturimperialist“ forsvinder ikke, selvom journalisten holder op med at skrive. Tværtimod. For hvem vil så, når musene har forladt skuden, sidde tilbage med nærmest et monopol på al den nyhedsformidling, der danner grundlag for manges meningsdannelse om den danske grønlandspolitik? Det vil ingen anden end overrotten Ministeriet for Grønland – regeringen.

Så der er ingen vej uden om: vi må

leve med paradokset og til gengæld nøje overveje, hvordan vi forvalter formynderrollen, journalistens klart politiske (men ikke nødvendigvis partipolitiske) rolle. Kort sagt gøre sig klart, hvorfor man overhovedet skriver om Grønland.

2. Ikke kun for grønlændere

Gør man det af humanistiske grunde? Af skyldfølelse over, hvad danskere har gjort? Af retfærdig harme og social indignation? Fordi det er pirrende fremmedartet? Fordi det er nemt at skabe sig en karriere på sensationelle artikler om enten de forfærdelige danskere eller de „fordrukne“ grønlændere?

Hvorfor interesserer det overhovedet at skrive om sølle 40.000 mennesker, hvis sprog og kultur man ikke forstår at hak af?

Igen vil jeg svare personligt.

Jeg kan sikkert ikke fraskrive mig også at have nogle af disse motiver, men der er et til, og det er det afgørende:

I kraft af den danske styring af Grønlands udvikling er Grønland blevet et samfund, der afspejler det danske. Grønlands problemer er således *også* danske problemer. De er derfor vigtige at studere netop som dansker.

At skrive om Grønland er derfor, for mig, ikke blot et spørgsmål om at beskrive brydninger i det grønlandske samfund af hensyn til den grønlandske befolkning. Det er bestemt også, måske først og fremmest, at hensyn til de danske læsere – og min egen forståelse af, hvordan det danske samfund er indrettet og fungerer.

Selvom jeg gerne vil være med til at

hjælpe „den udbyttede klasse af grønlandske proletarer“, som Lidegaard sagde, til bedre kår, til mere indflydelse over deres liv, til større magt over det produktionsapparat, danskerne sidder på, og som har gjort dem til proletarer, så har jeg ikke store illusioner. Det forudsætter en politisk proces i Grønland.

Men i *princippet* adskiller de grønlandske proletarers situation sig ikke fra de danske proletarers. En forståelse af de grønlandske proletarers situation kan derfor være med til en større erkendelse i Danmark af, hvordan det danske samfund hænger sammen – midt i alle de fine og uselviske ord om f. eks. Danmarks gerninger i Grønland.

På trods af kulturelle, klimatiske og andre forskelle er det grønlandske samfund i dag på mange måder et spejl af Danmark, og man kan altid lære noget om sig selv, når man studerer sig i spejlet. Og en afsløring af myterne i Danmark vil til syvende og sidst kunne hjælpe også grønlænderne til en øget forståelse af deres situation.

I dette samspil har danske journalister nogle „grønlandske“ muligheder.

3. *Folk skal komme til orde*

Mange danskere og grønlændere vil sige, at denne beskrivelse af Grønland netop er et eksempel på, hvordan en dansk journalist forsøger at manipulere sine danske læsere og give et forkert for ikke at sige løgnagtigt, tendentiøst, sensationsbetonet o. s. v. indtryk af Grønland.

„Typisk eksempel på, hvor skadelige danske journalister er,“ vil de sige.

Ringene er sluttet: bør danske journalister skrive om Grønland?

Det er imidlertid vigtigt at se, *hvor* *dan* journalistikken er udformet for at kunne vurdere, *hvem* der manipulerer mest.

Dansk grønlandsjournalistik har traditionelt været stærkt præget af en impressionistisk, umiddelbart beskrivende og vurderende stil, hvor journalisten kaster et feltherreblik over situationen og nedskriver sine indtryk.

Det er en farlig genre. Lige så omfattende og præcis den kan være, lige så katastrofal kan den være, hvis journalisten ikke har den fornødne baggrund, den fornødne konkrete viden og den fornødne forståelse af den kultur, han eller hun vurderer.

Værdien af denne journalistik er således umådelig afhængig af skribenten, og det er et stort ansvar at bruge den i Grønland, når man f. eks. kun er „summermand“.

Journalistens personlige vurdering er ikke elimineret men dog betydelig reduceret, hvis i stedet interviewet anvendes. Så vil det være lokale folk, der giver deres personlige vurdering. Og det er i høj grad det, journalistik handler om: at give folk mulighed for at komme til orde på deres egne betingelser.

Pampere, politikere og andre magthavere undtaget. Mens de fleste mennesker kæmper for at få afsløret virkeligheden, så den kan blive forbedret, vil magthavere og andet godtfolk ofte forsøge at tilsløre den for at opretholde deres magt. Lige så vigtigt det er at være solidarisk med de magtesløse, ligeså vigtigt er det at være kritisk over for magthaverne.

4. Vanskeligt at få informationer

Der kan og der bliver med rette sagt meget kritisk om den danske presses dækning af Grønland.

Lad os bare se det i øjnene: den er for dårlig, min og mine kollegers.

Hovedskylden bærer dansk presse selv. Den enkelte journalist og de enkelte mediers redaktører. En af grundene er, at grønlandsdækningen er meget lavt prioriteret. For de fleste grønlandsmedarbejdere må det nærmest dyrkes som en hobby i fritiden.

Men der er også andre årsager.

Selvom grønlandsmedarbejdere på et dansk blad arbejder omhyggeligt med deres stof og bruger tid på det, er det – naturligt nok for så vidt – meget vanskeligt at få informationer om, hvad der sker i Grønland. Sidder man med nogle oplysninger, kan det være umuligt at få dem bekræftet eller kommenteret, hvis man ikke altid vil lade Ministeriet for Grønland eller Landsrådets forretningsudvalg få det afgørende ord.

En gang imellem kan man selvfølgelig rejse til Grønland, og det gør de, der kan komme til det, også. Men det er dyrt, og mens den danske stat gennem DANIDA f. eks. giver millioner til oplysningsarbejde om diverse u-lande i verden, så er der fra statsmagts side bestemt ingen interesse i, at pressen skal få mulighed for at studere Grønland. Det er muligt at komme Afrika rundt på statens regning, men Grønland må redaktionerne betale selv.

Jeg mener ikke, at journalister nødvendigvis skal have rejser til Grønland betalt. Jeg nævner det blot for at sige, at der altså heller ikke er nogen form

for interesse fra statsmagts side til at hjælpe med en bedre behandling af Grønland i Danmark. For ingen vil vel benægte, at kun muligheden for at tale med grønlændere kan på langt sigt give en forsvarlig dækning.

5. Debatten i Grønland

Men det er jo ikke kun i Danmark, at statsmagten ikke er interesseret i debat og meningsudveksling.

Højlund har ganske ret i, at det må være umådelig vigtigt, at der bliver gjort alt for at skabe en så bred og god kultur- og samfundsdebat i Grønland som muligt. Der er selvfølgelig en sådan debat, men den har hårde vilkår. Mens statsmagten i dag taler meget om den grønlandske kultur, så er det et af de områder, der bevidst syltes økonomisk. Fortvivlet kæmper Det grønlandske Forlag mod økonomiske problemer, hvilket betyder, at f. eks. en grønlandsk litteratur bliver undertrykt. Det samme gælder pressen med undtagelse af Grønlands Radio og Grønlandsposten, og end ikke her har man mere end til dagen og vejen. Lokalbladene er helt overladt til sig selv.

Der er tale om en bevidst politik, og den afspejler sig i den danske grønlandsdebat. Den dårlige danske dækning af Grønland er *også* et direkte resultat af den dårlige dækning i bred kulturel forstand af Grønland i Grønland.

Hvorfor er der ikke en kulturpolitik i Grønland? Hvorfor yder staten ikke støtte til etablering af en selvstændig grønlandsk litteratur, film, presse o.s.v.? Hvorfor er der ikke uafhængige workshops langs hele kysten, hvor den grønlandske befolkning kan få del i teknolo-

gien, der kan viderebringe *deres* personlige oplevelse af den grønlandske virkelighed.

De danske journalisters indirekte „kulturimperialisme“ over for Grønland er for intet at regne mod den direkte kulturimperialisme, som den danske stat udfolder i Grønland og over for den danske offentlighed angående Grønland.

6. Ingen mulighed for kritik

Den danske journals problem er helt åbenlyse, hvis man ser på mulighederne for en kritisk dækning af erhvervslivet i Grønland.

Mens virksomhedsejerne kan fylde offentligheden med deres version af forholdene på deres grønlandske virksomheder, så har man som dansk journalist næsten ingen reel mulighed for at høre modpartens, f. eks. arbejderne, synspunkter. Og får man endelig en beskrivelse, f. eks. i et brev, så kan virksomhedens kontor i København blot benægte alt.

Jeg har selv oplevet det flere gange i forbindelse med bl. a. Greenex om forholdene i Marmorilik. Gang på gang har det vist sig, at firmaet kynisk udnyttede den kendsgerning, at man i Danmark ikke kan kontrollere dets oplysninger. Går den så går den.

Jeg har været så heldig et par gange at have fået så mange alternative informationer – ad de mærkeligste og besværligste

veje – at Greenex har måttet krybe til korset. Heldig fordi det har vist sig med al ønskelig tydelighed, hvor uheldig, dårlig, situationen i virkeligheden er, og hvor meget på vagt, det er nødvendigt at være.

Men såmeget mere frustrerende er det gang på gang at konstatere, hvor afmægtig man er, og hvilken stor risiko man hele tiden løber for kun at kolportere magthavernes version af virkeligheden.

Ikke mindst derfor er det bydende nødvendigt, at den opposition, der er i Grønland – blandt grønlændere og danskere – får blot en lille mulighed for at komme til orde i Danmark.

Det har vi forsøgt at give den i Information, og det vil vi (jeg) fortsætte med. Også selv om vi bliver angrebet for at være ensidige. Vi er ikke mere ensidige end forholdene tvinger os til. Det konkrete valg i dag er ikke mellem ensidighed og flersidighed, men mellem magthavernes ensidighed og oppositionens fortvivlede forsøg på at komme igennem med en beskrivelse af en krise *med* alternativ.

Til sidst: Jeg har her forsøgt at komme med nogle forklaringer og nogle synspunkter. Men jeg har flere spørgsmål end svar, og jeg håber meget, at nogen vil tage problemstillingen op til diskussion. Jeg føler mig i hvert fald meget usikker, og jeg tror ikke, jeg siger for meget, ved at påstå at de fleste „grønlandsmedarbejdere“ gør det.